

7. Дробни вісти // Буковина. – Чернівці, 1887. – Р. 3. – № 7. – С. 5-7.
8. Новини з Народної Бібліотеки. – Чернівці, 1905. – Р. 1. – № 3. – С. 46.
9. Товариство ім. Івана Котляревського // Буковина. – Чернівці, 1899. – Р. XV. – № 37. – С. 1.
10. Український театр // Буковина. – Чернівці, 1899. – Р. XV. – № 18. – С. 3.
11. Український Чернівецький театр // Пролом – Станіславів, 1919. – Р. 1. – № 1. – С. 75-76.

ГОРОДИССКАЯ В. В. Театральное искусство Западной Украины и его влияние на эстетическое воспитание учеников (вт. пол. XIX – нач. XX в.).

В статье проведен широкий анализ деятельности театральных аматорских кружков, кукольного театра на западноукраинских землях (вт. пол. XIX – нач. XX в.), проанализировано становление драматического искусства в Галичине, Буковине та Закарпатье, раскрыто влияние репертуара театральных спектаклей того времени на художественно-эстетическое воспитание ученической молодежи.

Ключевые слова: театральные и аматорские кружки, кукольный театр, художественно-эстетические вкусы.

GORODYS'KA V. V. Theatre art of Western Ukraine and its influence on the esthetic education of pupils (sec. part of 19th – beg. 20th centuries).

The article deals with an activity analysis of theatrical amateurish circles, puppet play in West Ukraine (sec. part of 19th – beg. 20th centuries). Formation of dramatic art in Galizia, Bukovyna and Transcarpathia is illuminated. Influence of the repertoire of theatrical performances of that time on the artistic and aesthetic education of pupil's youth is revealed.

Keywords: theatrical and amateurish circles, puppet play, artistic and aesthetic tastes.

УДК 378.147:78

Грицюк О. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ФОРМИ ТА МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МЕТОДИКИ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Стаття присвячена розгляду проблеми удосконалення самостійної роботи студентів як провідної форми навчання в умовах Болонської декларації. У статті самостійна робота розглядається як форма організації навчання, обґрунтовані теоретичні та методичні основи організації самостійної роботи студентів, її система. Запропоновані форми та методи активізації самостійної роботи студентів при вивченні методики музичного виховання, визначені найбільш ефективні види та форми аудиторних занять. Доведено, що впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ запропонованих методів та організаційних форм сприяє більш повному оволодінню студентами системою фахових знань та вмінь, розвиває творчу спрямованість навчально-пізнавальної діяльності студентів, допомагає формуванню відповідних професійних і особистісних якостей.

Ключові слова: самостійна робота студентів, методика музичного виховання, форми та методи аудиторних занять.

Фахова підготовка майбутнього вчителя музики передбачає вивчення ним широкого обсягу теоретичних та практичних дисциплін. У навчальному плані передбачені не лише аудиторні, а й індивідуальні та самостійні види підготовки. Самостійна робота студента знаходить прояв у вирішенні творчих завдань, підготовці до НСТ, участі в науковій роботі кафедри, написанні творчих та наукових проектах тощо. Тому найважливішим завданням вищої школи є формування у студентів самостійного мислення, широкого світогляду та розвитку вміння самостійно застосовувати отримані знання на практиці [1].

Питання самостійної роботи студентів стало предметом вивчення багатьох педагогів-науковців, зокрема А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Бондаря, В. Козакова, І. Лернера, О. Мороза, Г. Падалки, П. Підкасистого, В. Сластьоніна, Л. Спіріна, Л. Сущенко, М. Шкіля, О. Щолокової, О. Ярошенко та ін. Самостійна робота визначається як один із ефективних методів пізнавальної діяльності в працях А. Алексюка, Б. Єсипова, П. Підкасистого та ін.; самостійна робота як форма організації навчання досліджується Ю. Бабанським, М. Дяченком, Л. Кандибович, І. Лернером, В. Сиротюком та ін.; значна увага приділяється управлінню самостійною пізнавальною діяльністю студентів (В. Бондар, Т. Габай, Є. Машбиць, В. Паламарчук та ін.).

Також самостійна робота студентів розглядається як: засіб професійної підготовки (В. Сидоренко); самостійна науково-дослідна діяльність студентів в умовах кредитно-модульної системи розглянута в працях І. Глазунової, А. Конишевої, О. Борисової, О. Ігнатович, У. Уської); ефективний засіб самонавчання та самопідготовки майбутнього педагога (С. Благініна); засіб формування науково-методичної культури майбутнього вчителя початкових класів (М. Тетерятник).

Н. Бойко визначає самостійну роботу як “складне багатомірне педагогічне явище, яке включає систему взаємопоєднаних структурних і функціональних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану цілям виховання, освіти і розвитку в умовах її опосередкованого управління та самоуправління” і виділяє в її структурі такі основні елементи: мету та зміст діяльності, методи, засоби та умови, планування, контроль та оцінку результатів діяльності [4, с. 5].

Незважаючи на велику кількість наукових праць з цього питання, проблема організації самостійної роботи майбутнього вчителя музики розглянута недостатньо.

Метою статті є висвітлення форм та методів організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення методики музичного

виховання.

Великі можливості самостійного творчого розвитку студентів можна знайти в курсі методики музичного виховання, ефективність сприймання якого залежить від організації та форми проведення занять.

У вирішенні питань про шляхи розвитку творчої самостійної активності студентів в курсі методики музичного виховання ми керуємося такими положеннями:

- діяльність майбутнього педагога за своєю суттю є творчою;
- студенти як майбутні вихователі повинні володіти способами творчого розвитку дітей, а відтак навчитись творчо самостійно мислити і діяти.

Практика показує, що найкращий результат навчання проявляється, за умови використання таких, форм як лекція і семінарські заняття, лабораторні та практичні заняття; написання доповідей, рефератів, курсових і дипломних робіт, де формуються у студентів навички самостійної роботи з науково-методичною літературою; дослідницька робота під час педагогічної практики.

Невміння студентів навчатися (на думку дослідників Т. Баркова, М. Бобкова, Н. Дідусь, А. Остапенко, О. Рогової) пов'язано насамперед із відсутністю у них необхідного інструментарію для успішного додання труднощів у самостійному засвоєнні наукових знань, що вимагає постійної мобілізації волі й уваги, максимальної віддачі інтелектуальних сил.

Активізацію діяльності студентів, зокрема самостійної роботи, необхідно здійснювати, спираючись на принципи рольової перспективи, задачного та імітаційно-ігрового підходів, педагогічної взаємодії, співпраці і співтворчості в системі відносин "викладач-студент" [5, с. 4].

Процес оволодіння знаннями передбачає різні операції мислення: аналіз, порівняння, узагальнення, висновки, виникнення асоціацій, що сприяють переносу знань на нові факти та явища, і таке інше. В цьому випадку засвоєння стає міцним, а самі знання, стаючи внутрішнім надбанням особистості, перетворюються в інструмент плідної діяльності та вміння, які виходять за рамки дисципліни, що вивчається. Вироблення навичок оперування поняттями, абстрагуючись від безпосереднього змісту конкретних знань, поступово стає невід'ємними якостями інтелекту, як здатність до того чи іншого виду спілкування. Розумовий розвиток, вміння широко користуватися узагальненими способами дій є основою евристичного мислення, яке уможливорює застосування знань у нових умовах. Евристичне мислення як умову розвитку самостійності необхідно формувати на лекціях і семінарах.

Проблема пошуку і засвоєння знань актуальна на всіх рівнях підготовки – як на молодших, так і на старших курсах. Основним завданням

викладача стає спонукання студентів до наукового пошуку, створення ситуації пізнавальної активності, що супроводжується схвилюванням та творчим емоційним напруженням. Високий науковий рівень ерудиції лектора, його педагогічна майстерність сприятимуть розвитку як логічного, так і евристичного мислення студентів, захоплюючи глибиною та науковими зв'язками з іншими фаховими дисциплінами, запобігатимуть поверхневому сприйняттю матеріалу, “школярському” ставленню до його змісту.

Такий педагогічний прийом, як проблемність, у лекції служить ефективним засобом для вирішення поставлених завдань. Подання матеріалу залежить від мети і може бути організоване за принципами: історизму, послідовності, міждисциплінарного зв'язку; у формі діалогу, полеміки, дискусії з обов'язковим полем діяльності студентів. Такі форми роботи активізують і мобілізують психологічні, інтелектуальні можливості слухачів, встановлюють постійний незримий зворотний зв'язок з викладачем. Запитання, що ставляться студентам, можуть бути вдало поставленими, логічно витікати з попереднього, нести в собі щось невідоме, а можуть мати суто риторичний характер та виконувати функцію творчої домінанти для аудиторії, прокладаючи шлях для наступної самостійної науково-пошукової діяльності.

Відомо, що живе слово має значний психологічний та емоційний вплив на особистість. Однак, на нашу думку, спрямований цей вплив має бути не на пригнічення аудиторії ерудицією лектора, а навпаки, на створення позитивного мікроклімату колективного пошуку. У цьому випадку долається суперечність між фронтальним способом викладання та індивідуальним характером сприймання. У сучасних дослідженнях стверджується, що навіть ординарна особистість в оптимальних психологічних умовах очікування викладачем колективного результату показує максимальну творчу активність.

Лекції з методики музичного виховання є сьогодні одним з основних джерел отримання теоретичних знань студентом, адже єдиного підручника не існує, та й бракує необхідної методичної літератури. Саме тому в лекції має бути нова інформація, яка є для студента поштовхом до самостійного вивчення першоджерел з проблем музичного виховання школярів.

Головним у навчанні у вузі є не запам'ятовування отриманої інформації, а її осмислення, аналіз та самостійне знаходження відповідей на питання, поставлені викладачем, а це потребує активного творчого мислення студентів.

Важливо те, що в процесі активізації діяльності студентів необхідне усвідомлення ними практичної цінності матеріалу лекції, головним чином – важливості його для педагогічної практики. Лекція повинна ставити проблему й одночасно вказувати шляхи для самостійної роботи.

Активізація мислення через зацікавленість до проблеми сприятиме глибокому розкриттю студентами поставленого питання.

Активізацію самостійної роботи студентів на лекції ми бачимо у застосуванні так прийомів:

1. Включення в лекцію елементів дискусії. Такий прийом передбачає попереднє ознайомлення з матеріалом лекції. Окрім того, викладач залишає частину лекційного часу на висловлювання самих студентів. Він пропонує для обговорення тільки що викладену проблему. Наприклад, за участю студентів розглядаються методики формування у дітей вмінь правильно визначати образний зміст твору (без вказівок на програмову назву), пов'язувати виразні та зображувальні особливості музичного твору. При вивченні теми "Слухання та сприйняття музики" студенти самостійно визначають методи навчання, музичний матеріал та послідовність навчальної роботи з дітьми за тією чи іншою темою.

Водночас, застосування дискусії під час лекційного заняття, окрім кращого засвоєння знань, вносить піднесений настрій у проведення занять, сприяє активізації пізнавальної зацікавленості до змісту навчального матеріалу.

2. Складання студентами плану прослуханої лекції. Якщо повідомлення плану лекції в загальноприйнятому порядку (тобто на початку лекції) не достатньо впливає на засвоєння студентами знань, то самостійне узагальнення матеріалу і створення плану потребує від них додаткового вивчення конспектів, виділення основних питань та пошуку взаємозв'язку між ними.

Завдяки таким прийомам лекції з методики музичного виховання стають більш доказовими, пробуджують у студентів бажання до самостійного наукового пошуку.

Сучасна педагогіка вищої школи велике значення надає й іншим формам роботи зі студентами: семінарам, практичним та лабораторним заняттям. Семінар є зв'язковою ланкою, за допомогою якої можна визначити, наскільки майбутні спеціалісти оволоділи теоретичним матеріалом та вміють застосовувати його на практиці. Семінари бувають двох видів: семінар повторення і систематизації знань; семінар вивчення нового матеріалу, комбінований. За формою проведення виокремлюють такі види семінарів: семінар-бесіда, семінар-обговорення (реферативний), диспут, комбінований, семінар-конференція. Сучасними формами роботи зі студентами є також "круглий стіл", симпозіум, дебати.

На нашу думку, доволі ефективними та значущими є такі форми семінарських занять: реферативна (викладання та критичний аналіз праць з питань музичного виховання та навчання) і творча (виконання і аналіз музичних творів, збір та обговорення матеріалів про композиторів). При

організації та проведенні реферативних семінарів студенти залучаються до написання повідомлень, доповідей, рефератів на запропоновану тему. Під час підготовки до таких семінарів у студентів із особливою виразністю проявляються художньо-образне мислення та культура мови (обидва моменти невід'ємні один від одного). Працюючи з науково-методичною літературою, студент спирається на теоретичні положення, викладені в лекційному курсі, а також використовує знання, отримані на інших семінарських і практичних заняттях. Така підготовка до семінару дає можливість студенту працювати у своєму індивідуальному темпі.

У процесі підготовки до реферативного семінару виробляються вміння конспектувати науково-методичну літературу, складати план свого виступу, визначати практичне значення своєї роботи.

Не менш важливою формою семінарських занять є творчий семінар з методики слухання музики, на якому добре практикувати доповіді студентів по біографії та творчості композиторів, методичних розробках з тієї чи іншої теми. Такий вид роботи привчає студентів працювати з програмою, навчальними посібниками, з книгою, розширює їх кругозір, сприяє розвитку вміння підбирати необхідний матеріал. Націлюючи студентів на роботу з дітьми, можна запропонувати їм скласти альбоми по творчості композиторів (за програмою). В один з них збирати статті, газетні та журнальні вирізки, вірші про композиторів, літературний та мемуарний матеріал; а в інший – доповіді, вікторини, сценарії тощо.

Практика показує, що найбільшу зацікавленість у студентів викликають семінари на тему: "Методика навчання співам дітей молодшого шкільного віку". На таких заняттях: а) розглядаються методичні розробки вивчення пісень; б) обговорюються різні варіанти бесід про роль засобів музичної виразності в розкритті художнього образу того чи іншого твору; в) вибираються ефективні методичні прийоми виразного виконання пісні та її розучування.

У процесі роботи над піснею ми пропонуємо студентам проаналізувати, як залежно від розкриття змісту фрази, від вміння визначити засоби музичної виразності, від аналізу труднощів при розучуванні пісні може змінюватися сприймання дітьми її художнього образу.

Зрозуміло, що студенти не завжди якісно та зацікавлено виконують дитячий дошкільний репертуар, тому ми робимо акцент на те, що працюючи з дітьми, вони будуть виступати як виконавці, в чому є прояв співтворчості з композитором. Ми підкреслюємо цінність показу і самого процесу розучування пісні. Цей вид роботи вимагає самостійної підготовки у розучуванні та виконанні пісень. Як показує досвід, подібна студентська діяльність дає можливість активізувати засвоєння курсу методики

музичного виховання. Таким чином, з метою активізації самостійної діяльності студентів ми пропонуємо такі форми аудиторних занять з методики музичного навчання: проблемні лекції, що мають форму або елементи діалогу, полеміки, дискусії (до методів самостійної роботи віднесемо складання плану прослуханої лекції); семінари у реферативній та творчій формах, підготовка до яких сприятиме активізації самостійної роботи з науковою літературою, музичними та художніми першоджерелами. Аудиторні заняття у поданих формах матимуть вплив на активізацію самостійної роботи лише за умови створення позитивної психологічної атмосфери колективної та індивідуальної творчості та ситуацій успіху. Водночас, успішна індивідуальна і колективна діяльність студентів у курсі методики музичного виховання неможлива без самостійної роботи над дитячим музичним репертуаром, як інструментальним, так і вокальним, ретельне вивчення якого сприятиме блискучому художньому показу, а відтак і виконанню певних методичних завдань.

Підсумовуючи розгляд проблеми активізації самостійної роботи студентів у процесі вивчення методики музичного виховання, варто підкреслити необхідність пошуків нових шляхів удосконалення форм і методів самостійної роботи студентів як важливої умови формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики. Ключові компетентності вчителя музики мають включати поряд із знаннями, вміннями та особистісним досвідом систему пізнавальних і практичних навичок, систему відношень до змісту майбутньої фахової діяльності, емоційно-ціннісні, етичні та естетичні складові особистісного смислу діяльності та достатній рівень власної фахової мотивації. Фахово зорієнтовані компетентності за цих умов виступатимуть як такі, що гарантують достатній ступінь оволодіння студентами змістом професійно-педагогічної підготовки і відповідають вимогам державних стандартів.

Перспективи наукового осмислення проблеми модернізації фахової підготовки вчителя музики пов'язані зі всебічним вивченням компетентнісної парадигми з позицій культурологічного підходу, подальшою розробкою нових форматів її впровадження в практику.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Українська освіта: пошук нових стратегій мислення. Міжнародні синергетичні читання. Програма Міжнародних синергетичних читань, 12-13 груд. 2003 р.: присвяч. пам'яті Іллі Пригожина / уклад. : В. П. Андрущенко та ін. – К. : Т-во “Знання” України, 2003. – 64 с.
2. Болонський процес у фактах і документах / упорядники М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. В. Грубіянюк, І. І. Бабін. – К.-Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
3. Бондар В. І. Дидактика. – К. : Либідь, 2005. – 262 с.
4. Бойко Н. І. Форми та шляхи організації самостійної роботи студентів / Н. І. Бойко // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. – Ужгород, 2001. – Вип. 6. – С. 10-13.

5. Білоус О. Дидактичні основи формування творчої активності студентів у процесі особистісно орієнтованого навчання (на матеріалі музичних дисциплін) : дис. канд. пед. наук : 13.00.09 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2005.
6. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К. : “К.І.С.”, 2003. – 296 с.

Грицюк А. А. *Формы и методы активизации самостоятельной работы студентов в процессе изучения методики музыкального воспитания.*

Статья посвящена рассмотрению проблемы совершенствования самостоятельной работы студентов как ведущей формы обучения в условиях Болонской декларации. В статье самостоятельная работа рассматривается как форма организации обучения, обоснованы теоретические и методические основы организации самостоятельной работы студентов, ее система. Предложены формы и методы активизации самостоятельной работы студентов при изучении методики музыкального воспитания, определены наиболее эффективные виды и формы аудиторных занятий. Доказано, что внедрение в учебно-воспитательный процесс вузов предложенных методов и организационных форм способствует более полному овладению студентами системой профессиональных знаний и умений, развивает творческую направленность учебно-познавательной деятельности студентов, помогает формированию соответствующих профессиональных и личностных качеств.

Ключевые слова: *самостоятельная работа студентов, методика музыкального воспитания, формы и методы аудиторных занятий.*

GRYTSJUK A. A. *Forms and methods of activating students' independent work in the study of methods of music education.*

The article considers the independent work as a form of learning; presented forms and methods of enhancing independent work of students in the study of methods of musical upbringing; identified the most effective types and forms classroom instruction. The state of a problem of preparation of the students to self-educational work and its management was analyzed. The factors which influence process of formation of skills and habits of self-educational work were reviewed. The process of formation of skills and habits of self-educational work is divided into three large units: motivational, technological and organizational. The motives of intellectual prompting are the most reliable basis of fastening and further development of cognitive concern in self-educational work, and for effective process of formation of skills and habits of self-educational work it is necessary to model general methods of cognitive activity, which are constructed on the oriented fundamentals of operating of the third or fourth level, which one then should be a subject of a special digestion.

Keywords: *students' independent work, a technique of musical upbringing, forms and method of classroom instruction.*